

Мережко Юлія Валеріївна
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри академічного
та естрадного вокалу
Київського університету імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0001-5918-7496;
y.merezhko@kubg.edu.ua
Петрикова Оксана Петрівна
заслужений діяч мистецтв України, доцент,
доцент кафедри академічного
та естрадного вокалу
Київського університету імені Бориса Грінченка
ORCID 0000-0002-4326-3308
o.petrykova@kubg.edu.ua

ТВОРЧА СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ КІНЦЯ ХІХ–ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИЙ АСПЕКТ

Мета статті – дослідити художньо-виховний потенціал творчого доробку українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століття Д. Січинського, Л. Ревуцького, Я. Барнича, П. Сениці. **Методологія дослідження** передбачає застосування історико-хронологічного, біографічного підходів, а також таких методів дослідження, як аналітичний, компаративний, мистецтвознавчий, що дозволило з'ясувати характерних ознаки вокальної спадщини вище поіменованих композиторів (опора на фольклорну основу, глибина і гуманістична спрямованість художнього змісту, образна єдність поетичного і музичного висловлювання); відтворити та зіставити основні музичні образи та проаналізувати їх образно-емоційне розгортання. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше з'ясовано сутність художньо-виховного потенціалу вокальної спадщини українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ ст. шляхом структурування жанрово-стильової палітри композиторів та виокремленні мелодичних нюансів, поліфонічної виразності, ладотонального вирішення та дотримання законів єдності поетичної і музичної архітектури. **Висновки.** Вокальна спадщина українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століття містить великий художньо-виховний потенціал, який ґрунтується на таких характерних ознаках, як: глибина і гуманістична спрямованість художнього змісту, прагнення глибоко та правдиво відтворити в музиці літературний текст, образна єдність поетичного і музичного висловлювання; відтворення національного мислення у створенні гармонії, опора на фольклорну основу; відтворення барвистої гами почуттів, емоційних станів людини, їх контрастне зіставлення.

Ключові слова: творча спадщина; українські композитори; вокально-виконавський аспект; художньо-виховний потенціал.

Мережко Юлия Валериевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры академического и эстрадного вокала Института искусств Киевского университета им. Бориса Гринченка; Петрикова Оксана Петровна, заслуженный деятель искусств Украины, доцент, доцент кафедры академического и эстрадного вокала Института искусств Киевского университета им. Бориса Гринченка

Творческое наследие украинских композиторов конца XIX – начала XX ст.: вокально-исполнительский аспект

Цель статьи - исследовать художественно-воспитательный потенциал творчества украинских композиторов конца XIX - начала XX века Д. Сичинского, Л. Ревуцкого, Я. Барнича, П. Сеницы. **Методология исследования** предполагает применение историко-хронологического, биографического подходов, а также таких методов исследования, как аналитический, компаративный, искусствоведческий, что позволило выявить характерные признаки вокального наследия выше поименованных композиторов (опора на фольклорную основу, глубина и гуманистическая направленность художественного содержания, образное единство поэтического и музыкального высказывания), воспроизвести и сопоставить основные музыкальные образы и проанализировать их образно-эмоциональное развертывания. **Научная новизна** работы заключается в том, что впервые выяснено сущность художественно-воспитательного потенциала вокального наследия украинских композиторов конца XIX - начала XX вв. путем структурирования жанрово-стилевой палитры композиторов и выделения мелодических нюансов, полифонической выразительности, ладотональных решений и соблюдения законов единства поэтической и музыкальной архитектуры. **Выводы.** Вокальное наследие украинских композиторов конца XIX - начала XX века содержит большой художественно-воспитательный потенциал, основанный на таких характерных признаках, как: глубина и гуманистическая направленность художественного содержания, стремление глубоко и правдиво воссоздать в музыке литературный текст, образное единство поэтического и музыкального высказывания; воспроизводства национального мышления в создании гармонии, опора на фольклорную основу; воспроизведения красочной гаммы чувств, эмоциональных состояний человека, их контрастное сопоставление.

Ключевые слова: творческое наследие; украинские композиторы; вокально-исполнительский аспект; художественно-воспитательный потенциал.

Merezhko Yulia, Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Academic and Pop Vocal Institute of Arts Borys Grinchenko Kyiv University; Petrykova Oksana, Honored Worker of Arts of Ukraine, Associate Professor of Academic and Pop Vocal Department Institute of Arts Borys Grinchenko Kyiv University

The artistic heritage of Ukrainian composers of the late XIX - early XX century: vocal and performance aspect

The purpose of the article is to explore the artistic and educational potential of the work of Ukrainian composers of the late XIX - early XX century D. Sichinsky, L. Revutsky, J. Barnic, P. Senitsy. **The research methodology** involves the use of historical, chronological, biographical approaches, as well as such research methods as analytical, comparative, art criticism, which made it possible to clarify the characteristic features of the vocal heritage of the above-named composers (reliance on the folklore basis, artistic content, the poetic and musical utterance), reproduce and juxtapose the main musical images and analyze their image o-emotional deployment. **The scientific novelty** of the work lies in the fact that for the first time the essence of the artistic and educational potential of the vocal heritage of Ukrainian composers of the late XIX - early XX centuries has been clarified. by structuring the genre-style palette of composers and highlighting the melodic nuances, polyphonic expressiveness, palm-tonal decisions and compliance with the laws of the

unity of poetic and musical architectonics. **Conclusions.** The vocal heritage of Ukrainian composers of the late XIX - early XX century contains a great artistic and educational potential based on such characteristic features as: the depth and humanistic focus of the artistic content, the desire to deeply and truly recreate the literary text in music, the figurative unity of poetic and musical utterance; reproduction of national thinking in the creation of harmony, reliance on the folk basis; reproduction of the colorful range of feelings, emotional states of a person, their contrasting comparison.

Keywords: creative heritage; Ukrainian composers; vocal performance aspect; artistic and educational potential.

Актуальність теми дослідження зумовлена збереженням духовності української нації, що потребує підготовки нової генерації музикантів ХХІ століття, спроможних до глибокого пізнання і художнього спілкування з музичним мистецтвом не тільки зарубіжного «ґатунку», але й з мистецтвом, що несе у собі зерно національного характеру. Вокальна спадщина українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століття відіграє домінуючу роль у становленні майбутнього вокаліста як професійного виконавця. Тому що, з одного боку, базуються на інтонаціях знайомих з дитинства пісень, а з іншого, несе у собі новаторські риси сучасної музичної мови, нашарування західноєвропейської культури, що, в свою чергу, дозволяє особистості удосконалювати власну виконавську майстерність та швидко розвиватися у професійному напрямку не відходячи від національних традицій.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема вивчення творчого, зокрема вокального доробку українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століття привертала увагу багатьох науковців як минулого, так і сучасності (А. І. Іваницький, Г. А. Скрипник, О. Я. Шреєр-Ткаченко та ін.). Однак, поза увагою науковців залишилося питання щодо художньо-виховного потенціалу української вокальної спадщини таких композиторів як: Д. Січинського, Л. Ревуцького, Я. Барична, П. Сениці.

Таким чином, мета дослідження – висвітлення творчого доробку українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століття та визначення його художньо-виховного потенціалу для сучасних виконавців.

Виклад основного матеріалу. Період кінця ХІХ – початку ХХ століття ознаменований виходом на світову арену багатьох національних шкіл, серед яких була і українська композиторська школа. Творча спадщина таких видатних українських композиторів як М. Лисенка, П. Сокальського, С. Гулака-Артемовського, Я. Барична, С. Людкевича та інших є вагомим пластом національної культури минулого, на основі якої виховувались покоління майбутніх українських педагогів. Ця спадщина і в наш час відіграє значну роль у музичній культурі нашої держави, адже допомагає зрозуміти всю складність художньо-образного та емоційного змісту національних творів, почути різнобарвність палітри музичної мови, досягнути непрості музичні форми та відчути складні почуття світосприймання українських композиторів минулого.

Велику увагу у власній творчості українські композитори приділяли українській народній пісні. З 60-х років ХІХ століття інтерес до народної пісні почав зростати. Видатні вчені – фольклористи, зокрема такі як М. Леонтович, Л. Ревуцький, Д. Січинський, брали активну участь у збиранні народного фольклору, художній обробці народних пісень, її специфічних можливостей. Як справедливо зауважує сучасна дослідниця-культуролог С. Садовенко, «людина завжди прагнула до створення оптимальної системи передання досвіду – життєвого та естетичного – від старшого покоління до молодшого. До такої системи можна віднести національні традиції, мову, сакральне мистецтво, фольклор – ті традиційні механізми культурної трансляції та кодування, які побутують в усній формі, живуть у пам'яті народу, передаються від покоління до покоління, крізь призму яких реалізуються духовні й художні цінності вітчизняного етносу, формується соціально-культурна ідентичність, зберігається код нації» [7, 68]. «Високий мистецький рівень, невичерпна енергія, завзяття, емоційна насиченість вітчизняного фольклору, розмаїття пісень яскраво відбивають світогляд, естетичні уподобання, саму психологію українського народу. Це самобутнє явище посідає визначне місце не тільки в національній, а й у європейській та загалом світовій культурі», – підкреслює дослідниця [8, 53]. Більшість українських композиторів, розуміючи це, не тільки вивчали національний фольклор, а й робили його художньо-змістовним «ядром» музичної тканини своїх творів.

Саме пісенність – конкретний жанр з її образами, сюжетними лініями та метафорами увійшла в професійне українське мистецтво як елемент мислення і вплинула на безпосереднє сприйняття європейських стилів та напрямків у національному контексті та забезпечила входження у романтичний західний світогляд.

На початку 60-х років ХІХ століття відбувається формування ідейно-естетичних поглядів всіх національних шкіл. Саме в цей період в передовій художньо-критичній думці виробляється погляд на мистецтво як на засіб суспільного розвитку та виховання, поєднуючи композиторський талант і педагогічну майстерність.

Досить відомим представником дореволюційної музичної культури Галичини є *Д. В. Січинський (1865-1909)*. «Він був першим композитором, який наважився стати на важкий шлях музиканта-професіонала і цим проклав шлях подальшому зростанню професійної музики, яка потім так блискуче розвинулася у творчості С. П. Людкевича й молодшого покоління композиторів Західної України» [3, 451].

Творча спадщина Д. Січинського досить різножанрова, але більшість творів – вокальні. Тож маємо два збірники народних пісень, одну «В'язанку», понад двадцять романсів, хорових творів, одну оперу, дві кантати, музику для театру.

Розглядаючи художньо-виховний потенціал творчого доробку Д. Січинського, слід підкреслити, що вокальні твори цього композитора реалістично передають актуальні соціальні теми того часу. «Найсильнішою сторінкою мистецької спадщини Січинського залишилися солоспіви, в котрих він виявився справжнім майстром драматичного монологу, створив неповторний драматичний почерк, позначений глибоким внутрішнім неспоєм, експресивністю» [1, 41]. Вокальна лірика Д. Січинського романтично піднесена, схвилювана, а іноді сягає глибокого драматизму, примушує байдужих, задоволених усім людей минулого часу, відчувати справжню безнадійність життя у «неволі».

Д. Січинського – композитора-лірика, з впевненістю можна вважати ще й композитором-новатором, композитором-експресіоністом, що підтверджується драматично-схвилюваною лірикою його романсів. У своїх солоспівах він звертається до тем-конфліктів, піднімаючи загальнозначущі для кожної особистості питання. Як і М. Лисенко Д. Січинський дотримувався думки щодо боротьби за демократичний устрій суспільства та за розвиток національного музичного мистецтва. Композитор вважав необхідною сприятливою умовою успішного функціонування української професійної музики її тісний та безпосередній зв'язок з народною творчістю, яка стала основою багатьох вокальних творів. Так, опора на народнопісенну творчість та демократичні традиції передової української музичної культури визначає реалістичну спрямованість творчості Січинського. Порівнюючи Січинського з його попередниками, слід наголосити на його вмінні значно глибше та тонше передати художньо-образний зміст літературного тексту.

Вірші таких поетів-демократів як Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко знайшли своє відображення у музиці композитора. Хист до поезії трагічного змісту був зумовлений важким особистим життям самого Дениса Січинського, що було «своєрідною формою протесту проти соціальної нерівності» [2, 453]. Так композитор наголошував на своїй самотності – романтичний статус, який він проніс через усе своє життя.

Солоспіви драматичного митця побудовані таким чином, що мелодична лінія кожного романсу втілювала окремі смислові інтонації літературного тексту. Січинський майстерно вмів втілювати як співучу кантилену, так і мелодичні, близькі до мови речитативи. Він прагнув до втілення художньо-образного змісту твору не шляхом деталізації у передачі тексту, а прагненням до узагальненого розкриття основної мети вокального твору. Велику увагу у реалізації основної ідеї твору композитор приділяв підбору відповідного до змісту типу мелодики. Переосмислення ладово-інтонаційних особливостей народнопісенних зразків, тяжіння до переважно міської романсової пісні, а іноді і до циганського романсу, м'який ліризм, а подекуди і сентименталізм, хвилюючі поривання та патетичні піднесення, болісний надриг та безнадійний трагізм – своєрідні ознаки вокальної творчості Січинського, які характеризують широкопланову індивідуальність композитора.

Окремої уваги заслуговують пісні митця, котрі видані окремим альбомом. Це «Дума про Нечая» на народні слова, «Як почуєш вночі» на слова І. Франка та романси «Скільки дум тут переснилось», «І не питай мене», «Фінал» на слова різних поетів та інші твори.

Знайомлячись з творчим доробком цього композитора, слід зосередити увагу на таких його романсах, як «Бабині літо», піснях «У гаю, гаю» на сл. Т.Шевченка, «Не співай мені» (сл. Лесі Українки), «Із сліз моїх» (сл. Г. Гейне). Саме ці вокальні твори чарують своєю неповторною мелодією, своєрідністю, щирістю та глибиною емоційних настроїв. Твори цього митця, безумовно, глибоко змістовні, високохудожні, що дозволяє говорити про їх великий творчо-виховний потенціал, та є досить реалістичним музичним матеріалом, на базі якого можна формувати об'єктивні погляди майбутніх музикантів на події кінця XIX – початку XX століття та їх художній світогляд.

Л. М. Ревуцький (1889 – 1977) – український композитор, педагог, громадський діяч, який, працюючи більше у великих музичних формах, писав оригінальні вокальні твори, серед яких відзначається кантата «Хустина» та обробки народних пісень для голосу з фортепіано, в яких особливо цікаві фортепіанні партії трактовані наскрізь самостійно (окремі збірники «Галицькі пісні», «Сонечко», «Козацькі та історичні пісні»).

Л. Ревуцький збагатив українську музику власними індивідуальними стилістичними знахідками. Музичним творам Ревуцького притаманна оригінальність музичної мови, оздоблена цікавими технічними прийомами.

Композиторський стиль Л. Ревуцького сформувався на основі глибокого й всебічного пізнання традицій сучасної професійної музики та національного народного мелосу. У його вокальних шедеврах виразна мелодика поєднується з напружено складною гармонією. Творам митця притаманна життєрадісність, ліризм, стриманість, широта і багатство емоцій.

Його творчість увійшла до «золотого фонду» української класики. Значний внесок Л. Ревуцький зробив для розвитку жанру обробки народних пісень. У його творчій спадщині близько 120 оригінальних обробок, серед них збірка українських народних пісень для дітей «Сонечко» (1925), пісні «Із-за гір та з-за високих» (на слова М. Рильського), «Червона ружа», «Їхав козак» (1928), «Та ой крикнули журавлі», «Чуєш, брате мій» (1959).

Разом з Б. Лятошинським Л. Ревуцький вважається найвидатнішим діячем української музичної культури своєї епохи, який працював під впливом тенденцій і напрямків на зламі XIX – XX століть: імпресіонізму і символізму, постромантизму, неокласицизму, сецесії (модернізму) та інших.

Знайомство з вокальною спадщиною композитора розкриє перед слухачами стилістичні особливості його творчості, елементи музичної виразності, які допомогли Ревуцькому у створенні власних творів. Однією з найпомітніших постатей української музичної культури першої половини XX сторіччя є Станіслав Людкевич, який репрезентує інший тип митця, етично-філософського та художньо-естетичного спрямування вокальної творчості.

Особистої уваги заслуговує творча спадщина *Я. В. Барнича (1896-1967)* – українського композитора, диригента, педагога, скрипаля, громадського діяча, життєвий та творчий шлях якого охопив останні роки XIX – першу половину XX століття. Також композитор приділяв велику увагу такому новому жанру в музичному мистецтві, як пісня-танго. Пісні-танго Барнича («Ой, соловію», «Хлопче мій, хлопче», «Гуцулка Ксеня»), розраховані на різний вік слухачів і можуть виконуватися навіть співаками-початківцями завдяки своїй виразній, співучій, нескладній для виконання мелодії, підтримуючому, акордовому супроводу.

Композитор активно працював і у галузі української оперети, яка у свій час була вилучена взагалі з нашої культури. У нашу музику композитор увійшов як основоположник модерної української оперети. «Дівча з Маслосоюзу» (1933), «Шаріка» (1934), «Пригода в Черчі» (1936), «Гуцулка Ксеня» (1938) – оперети, яким притаманний національно-демократичний характер. Прослуховування фрагментів зазначених оперет композитора, на нашу думку, сприятиме збільшенню уявлення майбутніх музикантів про мистецький доробок Я. Барнича, а також збагатить їх національні морально-світоглядні позиції.

Учень та продовжувач традицій В. Барвінського, Я. Барнич працював у руслі постромантичних тенденцій, під впливом імпресіонізму. Становлення стилю композитора відбувалося під впливом естетичних тенденцій тогочасної галицької культури та впливів західноєвропейських композиторських шкіл. Як і Барвінський, він тягив до «полістилістичної» багатозначності фольклорного тематизму, що відчувається в контексті різних стилів минулих століть. При більш детальному вивченні творчого доробку Я. Барнича можна говорити про його новаторські досягнення у створенні вокальних шедеврів, про його сучасний погляд на світ українського музичного мистецтва, про його новітній підхід до написання творів. Приділяючи більше уваги таким «демократичним» жанрам як пісня-танго та оперета, які мали змогу охоплювати маси людей, Я. Барнич намагався ще з більшим ентузіазмом надати їм виразно національного характеру, стилю. Саме такий підхід до композиторського начала може зацікавити старшокласників, надихнути на ознайомлення із вокальними творами цього композитора. Незважаючи на те, що музичні твори Я. Барнича як і його співвітчизників, нищились у міжвоєнні роки, все ж таки вони пережили часи лихоліть і залишилися «живими» і до нашого часу. Творчу спадщину Я. Барнича необхідно знати як одну з сторінок національної музичної культури і надавати знання про композиторський доробок цього митця бажано ще у шкільні роки.

У перше десятиліття XX століття розпочав свою творчу діяльність *П. І. Сениця (1879 – 1960)* – композитор, педагог, фольклорист. В українській музиці XX століття твори П. Сениці мали також новаторське значення, як і твори Я. Барнича. Музична спадщина композитора досить масштабна. П. Сениця – автор опер («Життя — це сон», «Наймичка»), хорів, солоспівів, обробок народних пісень.

Музику до власних вокальних творів Павло Сениця писав на слова метрів української поезії – Т. Шевченка, М. Рильського, П. Тичини, М. Філянського, О. Олеса. Здебільше композитор при написанні вокальних творів звертався до текстів сучасних українських поетів: О. Коваленка, М. Філянського, О. Олеса, О. Пеприцького, А. Грановського.

Значним його досягненням було написання двох серій солоспівів на тексти з «Кобзаря» Т.Шевченка. До першої серії увійшли романси: «І широкою долиною», «Якби мені черевички», «Огні горять», «Тече вода в синє море», «Минули літа молодії». До другої серії його вокальних творів увійшли романси «Нащо мені врода», «Чого мені тяжко», «Вітер в гаї нагинає лозу і тополю», «Було колись в Україні». Романсова лірика композитора сповнена філософсько-споглядальної та філософсько-оповідальної лірики. Це можна простежити у його солоспівах, які були написані на слова Т. Шевченка. «Чого мені тяжко», «Минулі літа молодії», «Якби мені черевички» та інші романси передають власні враження та почуття композитора від почутих віршів видатного поета. Музично-поетична тематика романсів, тісний зв'язок між музикою і словом, мелодична наспівність у поєднанні з декламаційними інтонаціями характеризують індивідуальний стиль Сениці.

Петра Сеницю можна вважати прихильником таких художніх напрямів мистецтва як романтизм, неокласицизм, імпресіонізм. Стиль модерну («нового мистецтва», «молодого стилю») – сучасного підходу до інтерпретації поезії українських класиків – спостерігається у його прагненні до нового відтворення художньо-образного змісту творів завдяки новим, удосконаленим прийомам розвитку мелодії та іншим, не менш важливим засобам виразності.

Музичний матеріал романсів П. І. Сениці має певні характерні ознаки, до яких віднесемо: музично-поетична, лірична тематика романсів, тісний зв'язок між словом і музикою, домінування у мелодії впливів побутової ліричної пісні, вокальна партія інтонаційно близька до народних українських

пісень, особливо ритмічною змінністю та каденційними розспівами, поєднання пісенної наспівності з декламаційною виразністю, привалювання в супроводі елементів ілюстративності (імітація гри народних інструментів на фортепіано, завдяки вдалому використанню регістрово-тембрових барв), скупий супровід, зведення його до фонового елементу, деталізація вокальної партії. Звертаючи увагу на відповідні характерні ознаки, майбутні музиканти зможуть правильно, цілісно передати художньо-образний зміст вокального твору даного композитора.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше з'ясовано сутність художньо-виховного потенціалу вокальної спадщини українських композиторів (кінця XIX – початку XX ст.), таких як: Д. Січинського, Л. Ревуцького, Я. Барнича, П. Сениці.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал слід зазначити, що вокальна спадщина українських композиторів кінця XIX – початку XX століття містить великий художньо-виховний потенціал, який ґрунтується на таких характерних ознаках, як: глибина і гуманістична спрямованість художнього змісту, прагнення глибоко та правдиво відтворити в музиці літературний текст, образна єдність поетичного і музичного висловлювання; відтворення національного мислення у створенні гармонії, опора на фольклорну основу; відтворення барвистої гами почуттів, емоційних станів людини, їх контрастне зіставлення; тонка психологізація музичних образів, виразне їх образно-емоційне розгортання; розмаїття жанрово-стильової палітри; естетична довершеність музичної мови (поліфонічна виразність, тонкість мелодичних нюансів, різнобарв'я ладотонального вирішення, дотримання законів єдності поетичної і музичної архітекτονіки, драматургічна цілісність, гармонійна рівновага цілого і деталей тощо).

Література

1. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість : посібник для вищих та середніх учбових закладів // Київ : Музична Україна, 1990. 336 с.
2. Історія української дожовтневої музики / [упор. О. Я. Шреєр-Ткаченко]. Київ : Музична Україна, 1969. 584 с.
3. Історія української музики: Музично-педагогічна та творча діяльність провідних композиторів Західної України II половини XIX – I половини XX століття : навчальний посібник [для студентів середніх спеціальних навчальних закладів, вчителів гуманітарних гімназій тощо] / [уклад. В. В. Белікова] ; Криворізький державний педагогічний університет. 2 вид., перероб. й доп. Київ : МОНУ, Кривий Ріг : КДПУ, 2004. 24 с.
4. Історія української музики : у 6 т. / [редкол. : Г. А. Скрипник (голова) та ін.] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ : НАН України, 2009. Бібліогр. в підрядк. прим. ISBN 966-02-3165-2. Т. 2: XIX ст. 2009. 800 с. Імен. покажч. : 769–794 с. – ISBN 978-966-02-5276-9.
5. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / [упор., ред., перекл. і прим. З. Штундер]. Львів : Афіша, 1999. Т. 1. 1999. С. 335.
6. Кияновська Л. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX – XX ст. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 339 с.
7. Садовенко С.М. Рецепція хронотопу в українських народних казках // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. журнал. Київ: Міленіум, 2011. № 4. С. 68–73.
8. Садовенко С.М. Світ фольклору: Український музичний фольклор як засіб формування музичних здібностей дітей дошкільного віку: Науково-методичний посібник. Київ: КТ «Київська нотна фабрика», 2007. 332 с.

References

1. Ivanytskyi, A. (1990). Ukrainian folk musical creativity: a manual for secondary and higher educational institutions. Kyiv: Musical Ukraine [in Ukrainian].
2. Shreier-Tkachenko, O. (1969). Prerevolutionary history of Ukrainian music. Kyiv: Musical Ukraine [in Ukrainian].
3. Bielikova, V. (2004). History of Ukrainian music: Musical-pedagogical and artistic activities of leading composers of Western Ukraine of the late XIX – early XX century: a manual. Kyiv: MESU, Kryvyi Rih: KSPU [in Ukrainian].
4. Skrypnyk, G. (2009). History of Ukrainian music. Kyiv: NAS of Ukraine. ISBN 966-02-3165-2 [in Ukrainian].
5. Liudkevych, S. (1999). Researches, articles, reviews, performances. Lviv: Affiche [in Ukrainian].
6. Kyianovska, L. (2000). Style evolution of the Galician musical culture of XIX–XX centuries. Ternopil: Educational book – Bogdan [in Ukrainian].
7. Sadovenko, S. (2011). The reception of the chronotope in Ukrainian folk tales // Bulletin of the National Academy of culture and arts management: Scientific magazine. Kyiv: Millennium [in Ukrainian].
8. Sadovenko, S. (2007). The world of folklore: Ukrainian folk music as a source of the formation of musical abilities of pre-school children: Scientific Manual. Kyiv: KG «Kyiv musical factory» [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.12.2018 р.